

Europe
for Citizens

Dziedzictwo kulturowe UE naszym wspólnym dziedzictwem

Wilamowice, 28.08 – 02.09.2018r.

Historia pojęć

Pojęcie **wspólnego dziedzictwa kulturowego** (common cultural heritage) pojawiło się po raz pierwszy w **połowie lat 70.** i długo funkcjonowało raczej jako uzasadnienie podejmowanych przez Parlament Europejski oraz Komisję Europejską akcji ratowania zabytków o znaczeniu europejskim.

W rzeczywistości pojęcie to zafunkcjonowało dopiero w **1992r.** w najważniejszym unijnym dokumencie, tj. w **Traktacie o Unii Europejskiej**

Jego art. 151, ustęp 1 i 2 brzmiał:

„1. Wspólnota przyczynia się do rozkwitu kultur Państw Członkowskich, respektując ich narodową i regionalną różnorodność, jednocześnie **uwypuklając wspólne dziedzictwo kulturowe.**

2. Działalność Wspólnoty ma na celu zachęcenie do współpracy pomiędzy Państwami Członkowskimi i, jeśli to konieczne, wspieranie i uzupełnienie ich działań w następujących dziedzinach:

- podnoszenie poziomu wiedzy i szerzenie kultury i historii narodów europejskich;
- **zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim**
- niekomercyjna wymiana kulturalna
- **twórczość artystyczna i literacka, w tym także audiowizualna”.**

Historia pojęć

Pojęcie **obszaru kulturowego wspólnego mieszkańców Europy** pojawiło się po raz pierwszy w 1998 r. w specjalnym komunikacie Komisji Europejskiej i następnie zostało powtórzone w 2000 r. w ustępie 7 i 8 decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady powołującej program Kultura 2000.

Zapisy te brzmiały następująco:

„Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej biorąc pod uwagę, iż (...)

7. Wspólnota zaangażowała się w prace nad **rozwojem obszaru kulturowego wspólnego mieszkańców Europy** otwartego, zróżnicowanego i opierającego się na zasadzie subsydiarności, na współpracy między wszystkimi podmiotami kulturalnymi, na promowaniu ram prawnych korzystnych dla rozwoju działań kulturalnych i zapewniających poszanowanie różnorodności kulturowej i integracji wymiaru kulturowego w politykach Wspólnotowych, zgodnie z art. 151, ust.4 Traktatu.

8. By ten **obszar kulturowy wspólny mieszkańców Europy** stał się faktem, istotne jest promowanie twórczości i dziedzictwa kulturowego o europejskim znaczeniu, pogłębianie wzajemnej wrażliwości na kulturę i historię narodów Europy, a także wspieranie wymiany kulturalnych doświadczeń, współpracy i działalności artystycznej”.

Historia tworzenia „wspólnej kultury”

Pierwsze bardziej skoordynowane próby zmian w dotychczasowym podejściu do spraw kultury miały miejsce w latach 80. i wynikały ze zmian w koncepcjach integracyjnych Starego Kontynentu.

Gdy projekt wspólnej Europy zaczął wykraczać poza cele stricte ekonomiczne, wtedy okazało się, iż to właśnie kultura europejska, a zwłaszcza poczucie posiadania wspólnego dziedzictwa kulturowego, jest jedną z najważniejszych wartości, do których należy odwołać się konstruując tożsamość nowej Europy.

Nadal jednak nie było mowy o polityce kulturalnej Wspólnoty Europejskiej, a tylko o jej działaniach w dziedzinie kultury, które jednak nie miały jasno określonych podstaw prawnych. Jednocześnie wraz z postępującymi procesami integracji i uznaniem roli kultury, a zwłaszcza wspólnego dziedzictwa kulturowego w tych procesach, zaczęło pojawiać się coraz więcej uregulowań, umożliwiających większe zaangażowanie Wspólnot w rozwój kultury europejskiej.

Pierwsza rezolucja Parlamentu Europejskiego dotycząca kwestii ochrony europejskiego dziedzictwa kulturowego została przyjęta w maju 1974 r. Kolejne rezolucje z lat 1986 i 1988 dotyczyły ochrony dziedzictwa architektonicznego oraz archeologicznego i stały się podstawą dla kilku akcji ratowania zespołów zabytkowych o szczególnym europejskim znaczeniu, zgodnie z przyjętymi wytycznymi.

Historia tworzenia „wspólnej kultury”

Najbardziej spektakularną akcją zainicjowaną w latach 80., obejmującą także kwestie upowszechniania „dziedzictwa kulturowego o europejskim znaczeniu”, był wieloletni program Europejskie Miasto Kultury. Projekt przyjęty w 1985r. przez Radę Ministrów Kultury był pomysłem Meliny Mercouri, minister kultury Grecji.

Wśród wyróżnionych tym prestiżowym tytułem miast znalazły się m.in. Ateny, Florencja, Paryż, Dublin, Kopenhaga, Madryt, Kraków, Genua, Graz, Porto, Rotterdam. Program ten, od 1995 funkcjonujący pod nazwą Europejskiej Stolicy Kultury, jest od prawie dwudziestu lat jednym ze sztandarowych, najbardziej prestiżowych, a zarazem najszerzej znanych wśród Europejczyków projektów kulturalnych Unii Europejskiej.

Dokumentem, który stworzył właściwe podstawy dla polityki kulturalnej Unii Europejskiej był Traktat o Unii Europejskiej (Traktat z Maastricht), który w artykule 128 określa miejsce kultury w działaniach Wspólnoty. Zadanie umacniania Europy w oparciu o wspólne wartości ma odbywać się zatem nie tylko z poszanowaniem i szczególnym uwzględnieniem rozwoju kultur narodowych, których istnieniu kultura europejska zawdzięcza swą różnorodność, ale przede wszystkim poprzez wspieranie, ochronę i upowszechnianie wspólnego dziedzictwa. Traktat Amsterdamski z 1997 r. w artykule 151 nie wniósł zasadniczych zmian do treści artykułu 128, poza niewielkimi, ale istotnymi zmianami w brzmieniu ust. 4, gdzie dobitnie podkreślono, iż uwzględnienie aspektów kulturowych w działaniach Wspólnoty Europejskiej, podejmowanych na mocy innych przepisów, ma służyć poszanowaniu i popieraniu różnorodności kultur wchodzących w skład WE.

Wspólne dziedzictwo kulturowe

Wokół wspólnego dziedzictwa kulturowego wyrasta w Europie cały przemysł związany z turystyką, zmieniający strukturę rozwoju oraz zatrudnienia wielu miast i regionów w Europie.

Doświadczenia Grecji, Irlandii, Hiszpanii czy Portugalii wskazują, że zachowywanie i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego może mieć wymiar ekonomiczny i społeczny (walka z bezrobociem, przekształcanie obszarów postindustrialnych, promocja turystyki).

To dzięki wsparciu finansowemu Unii zrealizowano w całej Europie szereg unikalnych projektów kulturalnych, które nie miałyby szans na lokalne, komercyjne lub państwowe finansowanie.

Unia Europejska chce angażować się we wspieranie jedynie tych projektów, które zawierają w sobie tzw. europejską wartość dodaną, co oznacza, iż zarówno w swych założeniach, jak też sposobach realizacji projekty te służą jak najszerszemu przepływowi myśli i dzieł oraz angażują wielu (co najmniej trzech) europejskich partnerów.

Realizacji tych celów miały służyć trzy przyjęte przez Parlament Europejski i Radę programy wspólnotowe dotyczące kultury: Kaleidoscope (wspieranie współczesnej twórczości artystycznej), Raphael (wspieranie i ochrona wspólnego dziedzictwa kulturowego) oraz Ariane (europejska literatura i czytelnictwo).

Wspólne dziedzictwo kulturowe

Rozwinięciem wskazanych wcześniej programów stał się powołany w 2000 r. czteroletni program Kultura 2000 - pierwszy zintegrowany programem Unii Europejskiej w dziedzinie kultury.

Cele program Kultura 2000

1. Promocja dialogu kulturowego oraz wzajemnego poznania kultury i historii narodów Europy
2. Promocja twórczości, ponadnarodowe propagowanie kultury i mobilności artystów, twórców, innych podmiotów i osób profesjonalnie związanych z kulturą oraz ich dzieł, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży, pochodzącej z najbiedniejszych środowisk oraz różnorodności kulturowej
3. Wspieranie różnorodności kulturowej oraz rozwój nowych form ekspresji kulturowej
4. Dzielenie się na poziomie europejskim wspólnym dziedzictwem kulturowym o znaczeniu europejskim i wspieranie go, jak również propagowanie wiedzy i dobrych praktyk w zakresie konserwacji i ochrony tegoż dziedzictwa
5. Promocja i zachęcanie do dialogu międzykulturowego oraz wzajemnej wymiany pomiędzy kulturami europejskimi i poza-europejskimi
6. Uwzględnienie roli kultury w rozwoju społeczno- ekonomicznym
7. Wyraźne uznanie kultury jako czynnika ekonomicznego oraz czynnika integracji społecznej i obywatelskiej
8. Lepszy dostęp do dzieł i instytucji kultury dla możliwie największej liczby obywateli Unii Europejskiej

Wspólne dziedzictwo kulturowe

Unia Europejska bardziej potrzebuje kultury niż kultura Unii, zarówno jako skutecznego narzędzia politycznego, jak też rzeczywistej wartości, niezbędnej w procesach integracyjnych naszego kontynentu.

Dziedzictwo kulturowe ma nie tylko niezwykle dużą wartość w wymiarze integracji społecznej i międzykulturowej, lecz również bezpośrednio przyczynia się do tworzenia miejsc pracy stanowiąc ważną gałąź gospodarki i istotną część przemysłu turystycznego. Ponad 300 000 osób zatrudnionych jest w europejskim sektorze dziedzictwa kulturowego, a prawie 7,8 mln miejsc pracy jest pośrednio związanych z tym obszarem.

Europejskie Dziedzictwo Kulturowe silnie współtworzy zbiorową pamięć i tożsamość Europejczyków. Bogata różnorodność państw, regionów, społeczności lokalnych w Europie stanowi o wymianie kulturowej, łącząc ludzi w każdym wieku, pochodzących z różnych środowisk i kultur. Na poziomie regionalnym dziedzictwo kulturowe sprzyja utrzymywaniu spójności lokalnej społeczności, integrując mieszkańców poprzez rewitalizację zaniedbanych obszarów, poprzez wzbudzanie potrzeby pracy i chęci podtrzymywania wspólnoty. Europejskie dziedzictwo kulturowe pozwala także wyjść poza obszar danego państwa czy regionu. Podróżując po Europie ludzie mają szansę poznania innej kultury, historii oraz dziedzictwa danego obszaru.